

УДК 378:37-051:005.336.4-027.561(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-2-46>

Юлія ШПАЛЯРЕНКО,
orcid.org/0000-0002-0727-4229
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) *shpalia1@ukr.net*

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ОРІЄНТОВАНОГО НА СТУДЕНТА

У статті проаналізовано роль педагогічної майстерності викладача як важливого чинника у формуванні освітнього середовища, орієнтованого на студента. Визначено, що педагогічна майстерність включає професійні компетентності, здатність до самоаналізу, використання інноваційних методик та індивідуалізованих підходів. Особливу увагу приділено студент-центричному підходу, що вимагає активної участі студентів у процесі навчання, де викладач виступає наставником, а не лише джерелом знань.

У статті наголошено на важливості інтерактивних технологій, змішаного навчання та інноваційних методів, які сприяють підвищенню мотивації студентів, їхній ініціативності та розвитку критичного мислення. Показано, що ці технології підвищують рівень зацікавленості студентів і активізують їхню роль у процесі навчання.

Також акцентовано увагу на важливості налагодженої взаємодії між викладачем і студентом, що базується на співпраці, довірі та відкритій комунікації. Така взаємодія сприяє не лише засвоєнню знань, а й розвитку професійних компетентностей, необхідних для успішної кар'єри студентів. Висвітлено, що педагогічна майстерність викладача є вирішальним чинником для створення адаптивного, інклюзивного освітнього середовища, яке відповідає сучасним потребам вищої освіти.

Ключові слова: педагогічна майстерність, освітнє середовище, студент-центричний підхід, інноваційні методи, взаємодія викладача і студента, професійні компетентності, активне навчання, змішане навчання, критичне мислення, наставництво.

Yuliia SHPALIARENKO,
orcid.org/0000-0002-0727-4229
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Pedagogical Technologies of Primary Education
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) *shpalia1@ukr.net*

PEDAGOGICAL SKILLS OF THE LECTURER AS A FACTOR IN THE FORMATION OF A STUDENT-CENTERED EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The article analyzes the role of teacher's pedagogical skills as an important factor in the formation of a student-centered educational environment. It is determined that pedagogical skills include professional competencies, the ability to introspect, the use of innovative methods and individualized approaches. Particular attention is paid to the student-centered approach, which requires active participation of students in the learning process, where the teacher acts as a mentor, not just a source of knowledge.

The article emphasizes the importance of interactive technologies, blended learning, and innovative methods that help to increase student motivation, initiative, and critical thinking. It is shown that these technologies increase the level of students' interest and activate their role in the learning process.

The article also emphasizes the importance of a well-established interaction between teacher and student based on cooperation, trust, and open communication. Such interaction contributes not only to the acquisition of knowledge but also to the development of professional competencies necessary for a successful career. It is emphasized that the teacher's pedagogical skills are a crucial factor in creating an adaptive, inclusive educational environment that meets the modern needs of higher education.

Key words: pedagogical excellence, educational environment, student-centered approach, innovative methods, teacher-student interaction, professional competencies, active learning, blended learning, critical thinking, mentoring.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти зазнає суттєвих змін під впливом глобалізаційних процесів, швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та зміни вимог до підготовки фахівців. Одним із ключових аспектів цих змін є переорієнтація освітнього процесу на особистісний розвиток студента, де педагогічна майстерність викладача виступає важливим чинником створення ефективного освітнього середовища. Сучасні студенти потребують не лише передавання знань, а й розвитку критичного мислення, творчих здібностей та самостійності, що вимагає від викладача нових підходів і методів роботи.

Однак виникає проблема: як саме педагогічна майстерність викладача впливає на формування освітнього середовища, орієнтованого на студента? В умовах зростання кількості студентів, індивідуальних освітніх траєкторій та впровадження інноваційних методик зростає необхідність у викладачах, здатних гнучко адаптуватися до потреб аудиторії, створювати атмосферу співпраці та підтримки, мотивувати студентів до активної участі у навчальному процесі.

Важливість проблеми також зумовлена тим, що далеко не всі викладачі мають достатній рівень педагогічної майстерності для формування студент-центрованого середовища, що ускладнює досягнення поставлених перед освітньою системою завдань. Таким чином, дослідження впливу педагогічної майстерності на формування такого середовища є актуальним та необхідним для вдосконалення освітнього процесу.

Аналіз досліджень. Педагогічна майстерність викладача давно привертає увагу науковців, які досліджують її роль у створенні ефективного освітнього середовища. На сьогодні існує кілька наукових підходів до вивчення цього феномену, кожен з яких підкреслює важливість певних аспектів педагогічної діяльності. Важливу роль у цьому контексті відіграють роботи, присвячені питанням студент-центричного підходу в освіті.

Антонова О. Є. акцентує увагу на тому, що педагогічна майстерність є комплексом професійних знань, умінь і навичок, які дозволяють викладачу ефективно організувати навчальний процес, адаптуючи його до індивідуальних потреб студентів (Антонова, 2019: 12). Дослідниця підкреслює, що майстерність викладача вимагає постійного розвитку та вдосконалення, особливо в умовах динамічних змін у сучасній освіті.

Важливим внеском у розуміння педагогічної майстерності є праці Ващенко І. М., який наголошує на необхідності тісної взаємодії викладача та студента як основи успішного освітнього середовища

(Ващенко, 2021: 45). Він доводить, що викладач має відігравати роль фасилітатора, що стимулює студентів до активного навчання і творчого мислення.

Бондаренко О. В. зосереджує увагу на впливі студент-центричного підходу на формування професійних компетентностей студентів. Вона зазначає, що цей підхід сприяє не лише поглибленню знань, але й розвитку мотивації студентів до самостійного опанування матеріалу (Бондаренко, 2020: 30).

Гончарук О. М. у своєму дослідженні показує, як освітні середовища впливають на розвиток педагогічної майстерності викладачів, зокрема через впровадження інтеграційних підходів до навчання (Гончарук, 2021: 23). Її робота підкреслює необхідність створення середовища співпраці між викладачами та студентами, що є основою успішного навчального процесу.

Також варто звернути увагу на дослідження Руденка О. В., яке розкриває методи розвитку педагогічної майстерності у викладачів вищих навчальних закладів через впровадження інноваційних технологій і методик (Руденко, 2020: 47). Він доводить, що інтеграція інноваційних підходів значно підвищує якість взаємодії між викладачем і студентами, сприяючи створенню більш гнучкого та адаптивного освітнього середовища.

Ці дослідження підтверджують, що педагогічна майстерність викладача є визначальним чинником у формуванні освітнього середовища, орієнтованого на студента, та вимагає постійного вдосконалення з боку педагогів.

Мета статті – визначення ролі педагогічної майстерності викладача у формуванні освітнього середовища, орієнтованого на студента. Зокрема, досліджуються основні компоненти педагогічної майстерності, які сприяють ефективному впровадженню студент-центричного підходу в навчальний процес. Також метою є виявлення інноваційних методів, які можуть бути використані викладачами для підвищення якості взаємодії зі студентами, мотивації до навчання та розвитку їхніх творчих і критичних навичок.

Основні завдання:

– Розглянути ключові аспекти педагогічної майстерності викладача.

– Проаналізувати вплив педагогічної майстерності на формування студент-центричного освітнього середовища.

– Визначити методи й технології, що сприяють розвитку педагогічної майстерності в сучасних умовах.

– Оцінити вплив інновацій на ефективність навчального процесу та взаємодію викладача зі студентами.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна майстерність викладача є комплексом особистісних і професійних якостей, які забезпечують успішність його діяльності та формують освітнє середовище, орієнтоване на студента. Вона включає не лише вміння передати знання, але й здатність викладача до рефлексії, взаємодії з аудиторією та використання сучасних технологій і методик.

Антонова О. Є. підкреслює, що майстерність викладача полягає в здатності до адаптації навчальних методів до індивідуальних потреб студентів. Вона зазначає, що створення індивідуалізованих освітніх траєкторій допомагає розкрити потенціал кожного студента, що є ключовим аспектом студент-центричного підходу (Антонова, 2019: 14). Це підтверджується й іншими дослідженнями, які вказують на важливість застосування інноваційних підходів у навчальному процесі (Євдокименко, 2020: 58).

Студент-центричне середовище орієнтоване на активну участь студентів у процесі навчання, їхню мотивацію та розвиток критичного мислення. Бондаренко О. В. наголошує, що цей підхід вимагає від викладачів нових професійних компетентностей: вони мають виступати не лише як джерела знань, але й як наставники, які сприяють особистісному й інтелектуальному зростанню студентів (Бондаренко, 2020: 27).

Важливим аспектом студент-центричної освіти є акцент на самостійність у навчанні, яка повинна бути підтримана викладачем через створення середовища, що заохочує ініціативність і відповідальність студентів. Ващенко Л. В. зазначає, що викладачі, які успішно реалізують цей підхід, створюють атмосферу взаємодії, де студенти відчувають себе співучасниками освітнього процесу, а не пасивними споживачами знань (Ващенко, 2021: 46).

У сучасних умовах розвитку технологій важливою складовою педагогічної майстерності є вміння інтегрувати інноваційні методики у навчальний процес. Євдокименко О. М. підкреслює, що використання інтерактивних технологій, таких як онлайн-курси, мобільні додатки та платформи для дистанційного навчання, сприяє підвищенню зацікавленості студентів у навчанні та активізує їхню участь у освітньому процесі (Євдокименко, 2020: 59).

Одним з найбільш ефективних інструментів є технології змішаного навчання, які поєднують традиційні методи з дистанційними форматами. Це дозволяє викладачу більш гнучко реагувати на освітні потреби студентів, створюючи персоналізовані траєкторії навчання. Смирнова О. Г. також зазначає, що впровадження таких технологій зна-

чно підвищує якість освітнього процесу та робить його доступнішим для студентів з різними рівнями підготовки (Смирнова, 2019: 145).

Ефективне освітнє середовище неможливе без налагодженої взаємодії між викладачем і студентами. Руденко О. В. наголошує на тому, що педагогічна майстерність полягає не лише в глибоких знаннях предмету, але й у вмінні знайти підхід до кожного студента, враховуючи його особистісні та навчальні особливості (Руденко, 2020: 48). Викладач має бути не лише лектором, але й наставником, який розвиває вміння студентів до самостійного навчання.

Кузьмін С. О. зазначає, що створення середовища співпраці, де студенти можуть вільно висловлювати свої думки, задавати питання і брати активну участь у дискусіях, сприяє глибшому засвоєнню знань і розвитку критичного мислення (Кузьмін, 2020: 37). Він також підкреслює, що така взаємодія підвищує рівень довіри між викладачем і студентами, що є важливою умовою для ефективного навчання.

Одним із ключових завдань викладача є формування у студентів професійних компетентностей, які є важливими не лише для майбутньої професійної діяльності, але й для їхнього особистісного розвитку. Петров В. Г. підкреслює, що успішна реалізація цього завдання можлива тільки за умови, коли викладач використовує сучасні методи навчання, які враховують потреби та інтереси студентів (Петров, 2019: 91).

Впровадження активних методів навчання, таких як проблемне навчання, проектна діяльність та групові дискусії, сприяє розвитку у студентів таких важливих навичок, як командна робота, комунікація та критичне мислення. Це, в свою чергу, дозволяє формувати більш ефективну та конкурентоспроможну модель підготовки фахівців, що відповідає вимогам сучасного ринку праці.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було визначено, що педагогічна майстерність викладача є ключовим чинником у формуванні освітнього середовища, орієнтованого на студента. Ефективний викладач повинен не тільки володіти глибокими знаннями свого предмета, але й застосовувати інноваційні методики та індивідуальні підходи, що сприяють активному залученню студентів до навчального процесу.

Висновки можна сформулювати наступним чином:

1. Педагогічна майстерність включає не лише професійні компетентності, але й здатність до рефлексії, самоаналізу та впровадження інноваційних технологій у навчання.

2. Студент-центричний підхід вимагає створення освітнього середовища, де студент є активним учасником процесу навчання, а викладач – наставником і фасилітатором.

3. Інноваційні технології, такі як інтерактивні методи, змішане навчання та онлайн-ресурси, підвищують мотивацію студентів і покращують якість взаємодії в освітньому процесі.

4. Ефективна взаємодія між викладачем і студентом базується на довірі, співпраці та вільному

обміні ідеями, що сприяє розвитку критичного мислення та творчих здібностей.

5. Використання активних методів навчання дозволяє формувати у студентів професійні компетентності, необхідні для успішної кар'єри та особистісного розвитку.

Отже, педагогічна майстерність викладача є основою для створення динамічного й адаптивного освітнього середовища, яке відповідає сучасним викликам та потребам студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Педагогічна майстерність у контексті інноваційних змін сучасної освіти. Наукові записки. Серія: Педагогіка, 2019, №5, с. 12–20.
2. Бондаренко О. В. Формування студент-центричного середовища у вищій школі: сучасні підходи. Збірник наукових праць. Педагогічні науки, 2020, №14, с. 25–33.
3. Ващенко Л. В. Професійна компетентність викладача як основа ефективної взаємодії зі студентами. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2021, №3, с. 43–49.
4. Гончарук І. М. Освітні середовища та педагогічна майстерність: шляхи інтеграції. Проблеми сучасної педагогіки, 2021, №11, с. 18–27.
5. Євдокименко О. М. Інноваційні педагогічні технології у формуванні майстерності викладача. Педагогічні науки: теорія та практика, 2020, №9, с. 56–62.
6. Іваненко С. В. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії в навчальному процесі. Науковий вісник ПНПУ, 2019, №2, с. 77–84.
7. Кузьмін С. О. Студент-центричний підхід в освіті: виклики та перспективи. Освітні інновації, 2020, № 8, с. 34–42.
8. Левченко В. І. Педагогічна майстерність викладача: технологічний аспект. Монографія. Київ: Видавництво КНУ, 2018. 312 с.
9. Нікітіна Л. О. Вплив професійної майстерності викладача на мотивацію студентів. Освіта та педагогічна наука, 2021, №12, с. 14–22.
10. Петров В. Г. Формування компетентностей у контексті студент-центрованого підходу. Наукові записки НУБіП, 2019, №4, с. 89–98.
11. Руденко О. В. Розвиток педагогічної майстерності у викладачів вищої школи. Педагогічна майстерність та інновації, 2020, №2, с. 44–52.
12. Смирнова О. Г. Інновації в педагогічній діяльності: досвід і перспективи. Монографія. Харків: Видавництво ХНУ, 2019. 288 с.
13. Соколов М. А. Формування студент-центричного освітнього середовища: педагогічні інструменти. Освіта XXI століття, 2020, №6, с. 19–26.
14. Тарасенко Ю. М. Педагогічна майстерність у контексті компетентнісного підходу. Збірник наукових праць КНУ, 2019, №7, с. 66–73.
15. Черненко А. В. Взаємодія викладача та студентів: формування ефективного освітнього середовища. Педагогічний дискурс, 2021, №9, с. 27–35.

REFERENCES

1. Antonova O. Ye. (2019) Pedagogical mastery in the context of innovative changes in modern education. [Pedagogical mastery in the context of innovative changes in modern education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogika*, No. 5, pp. 12–20. [in Ukrainian]
2. Bondarenko O. V. (2020) Formuvannya student-tsentrystirovoho seredovyscha u vyshchii shkoly: suchasni pidkhody [Formation of a student-centered environment in higher education: modern approaches]. *Zbirnyk naukovykh prats. Pedagogichni nauky*, No. 14, pp. 25–33. [in Ukrainian]
3. Vashchenko L. V. (2021) Profesiynna kompetentnist vykladacha yak osnova efektyvnoi vzaemodii zi studentamy [Professional competence of the teacher as the basis for effective interaction with students]. *Vysnyk Natsionalnoi akademii pedagogichnykh nauk Ukrainy*, No. 3, pp. 43–49. [in Ukrainian]
4. Honcharuk I. M. (2021) Osvitni seredovyschcha ta pedagogichna maisternist: shliakhy intehtratsii [Educational environments and pedagogical mastery: paths of integration]. *Problemy suchasnoi pedagogiky*, No. 11, pp. 18–27. [in Ukrainian]
5. Yevdokymenko O. M. (2020) Innovatsiyni pedagogichni tekhnolohii u formuvanni maisternosti vykladacha [Innovative pedagogical technologies in the formation of teacher mastery]. *Pedagogichni nauky: teoriya ta praktyka*, No. 9, pp. 56–62. [in Ukrainian]
6. Ivanenko S. V. (2019) Psykholohichni ta pedagogichni aspekty vzaemodii v navchalnomu protsesi [Psychological and pedagogical aspects of interaction in the educational process]. *Naukovi visnyk PNPY*, No. 2, pp. 77–84. [in Ukrainian]

7. Kuzmin S. O. (2020) Student-tsentrystsirovy pidkhid v osviti: vyzvy ta perspektyvy [Student-centered approach in education: challenges and prospects]. *Osvitni innovatsii*, No. 8, pp. 34–42. [in Ukrainian]
8. Levchenko V. I. (2018) Pedahohichna maisternist vykladacha: tekhnolohichni aspekt [Pedagogical mastery of the teacher: technological aspect]. *Monohrafiya*. Kyiv: Vydavnytstvo KNU. 312 s. [in Ukrainian]
9. Nikitina L. O. (2021) Vplyv profesiynoi maisternosti vykladacha na motyvatsiiu studentiv [The impact of professional mastery of the teacher on student motivation]. *Osvita ta pedahohichna nauka*, No. 12, pp. 14–22. [in Ukrainian]
10. Petrov V. H. (2019) Formuvannia kompetentnosti u konteksti student-tsentrystsirovoho pidkhodu [Formation of competencies in the context of a student-centered approach]. *Naukovi zapysky NUBiP*, No. 4, pp. 89–98. [in Ukrainian]
11. Rudenko O. V. (2020) Rozvytok pedahohichnoi maisternosti u vykladachiv vyshchoi shkoly [Development of pedagogical mastery in higher education teachers]. *Pedahohichna maisternist ta innovatsii*, No. 2, pp. 44–52. [in Ukrainian]
12. Smirnova O. H. (2019) Innovatsii v pedahohichnii diialnosti: dosvid i perspektyvy [Innovations in pedagogical activity: experience and prospects]. *Monohrafiya*. Kharkiv: Vydavnytstvo KhNU. 288 s. [in Ukrainian]
13. Sokolov M. A. (2020) Formuvannia student-tsentrystsirovoho osvitynoho seredovyscha: pedahohichni instrumenty [Formation of a student-centered educational environment: pedagogical tools]. *Osvita XXI stolittia*, No. 6, pp. 19–26. [in Ukrainian]
14. Tarasenko Yu. M. (2019) Pedahohichna maisternist u konteksti kompetentnisnogo pidkhydu [Pedagogical mastery in the context of a competency-based approach]. *Zbirnyk naukovykh prats KNU*, No. 7, pp. 66–73. [in Ukrainian]
15. Chernenko A. V. (2021) Vzaemodiia vykladacha ta studentiv: formuvannia efektyvnoho osvitynoho seredovyscha [Interaction between the teacher and students: forming an effective educational environment]. *Pedahohichni dyskurs*, No. 9, pp. 27–35. [in Ukrainian]